

**Виноградова Таїсія Віталіївна**, здобувач вищої освіти ННІ філології та журналістики

*Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна*

**Науковий керівник: Партико Зіновій Васильович**, доктор філол. наук, професор кафедри журналістики, реклами та PR

*Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна*

## **ПРОБЛЕМА УПЕРЕДЖЕНО НЕГАТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ТЕМИ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я У МЕДІА**

Зважаючи на політичні, економічні та культурні події у світі, зокрема в Україні, тема турботи про ментальне здоров'я у вітчизняних та світових медіа набула додаткової актуальності. Дедалі частіше можна побачити такі матеріали, як особисті історії людей про боротьбу з ментальними проблемами, інтерв'ю з експертами та заохочення суспільства до своєчасного звернення за кваліфікованою допомогою до фахівців. Однак, довгий час ця тема не обговорювалася відкрито, тим паче в позитивному світлі. Ще не так давно розмови про ментальне здоров'я були табуйованими та оповиті негативними стереотипами, які медіа активно просували та підтримували [2, с. 622].

Згідно з визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), ментальне здоров'я – «...це стан щастя та добробуту, в якому людина реалізує власні творчі здібності, може протистояти життєвим стресам, продуктивно працювати та робити внесок у суспільне життя» [6, с. 1].

Оскільки медіа досі залишається основним джерелом інформації для великої кількості людей у всьому світі, то саме від їх матеріалів може залежати думка суспільства про те чи інше явище, подію, конкретну особу або ж групу осіб. Наслідки стигматизації у сфері ментального здоров'я є значними та різноманітними. Стигматизація психічних розладів позбавляє людей з ментальними проблемами, можливостей для щасливого та повноцінного життя в соціумі та обмежує взаємодію з оточуючими, призводячи до самоізоляції, відчуття сорому. Крім того, поширення негативних установок медіа може впливати на стан здоров'я таких людей, призводячи до його погіршення. Це пов'язане насамперед з тим, що стигматизація часто корелює зі зниженою готовністю звертатися за медичною допомогою через страх суспільного осуду [10, с. 118].

На думку Елеонор Квірк, основні складові стигматизації теми ментального здоров'я – «...це проблеми знання (незнання), проблеми ставлення (упереджень, установок) і проблеми поведінки (дискримінація)» [5, с. 1].

Хоча зараз ситуація з висвітлення цієї теми в медіа значно покращилася, основним стереотипом, який поширювали засоби масової інформації протягом довгого часу, було те, що люди з ментальними розладами обов'язково є агресивними, небезпечними та асоціальними. Це формує в суспільстві страх спілкування з такими людьми та сприяє їх дискримінації. Наприклад, в одній з публікацій газети «The New York Times» 1970-х років було розглянуто епізод з життя чоловіка, Майкла Вернона, який вчинив вбивство у взуттєвому салоні,

страждаючи на параноїдальну шизофренію. Автор статті наскрізь просякнутий думкою, що особам з психічними розладами не можна дозволяти свободи, бо вони нібито всі становлять загрозу для соціуму. Разом з тим, таке узагальнення некоректне, адже психічні проблеми надзвичайно різноманітні й далеко не всі хворі схильні до агресії [2, с. 623].

Хоча медіа досягли значного розвитку в коректному висвітленні проблем психічного здоров'я з урахуванням інклюзивності та підвищеної обізнаності, залишається потреба в постійних зусиллях для точного, чуйного та підтримуючого створення масмедійних матеріалів на цю тему [8, с. 967].

Варто зважати на один із принципів журналістики — не завдати шкоди реципієнтам, а тому у висвітленні цієї делікатної теми варто віддавати перевагу підходам, що враховують потенційний травматичний вплив та надавати змогу людям розповісти про свій досвід або залучати фахівців до обговорення цієї теми [9, с.152].

Згідно дослідження Кембриджського університету 2017 р щодо висвітлення теми ментального здоров'я в засобах масової інформації, серед 200 статей на тему психічного здоров'я близько 50,5% мали негативний тон, позитивний 22,0%, нейтральний близько 27,5%. Ці результати не сильно відрізняються від тих, що були отримані в схожому дослідженні цього ж університету в 2002 р. Тоді було з'ясовано, що в цей період кількість публікацій на цю тему в позитивному тоні зросла до 44 з 101, тобто становила вже 44%. Отже, порівнюючи ці результати, можна бачити позитивні зрушення у висвітленні цієї теми. У наш час люди з ментальними проблемами мають більшу залученість до публічного обговорення та часто отримують змогу поділитися своїми проблемами та досвідом в медіа [1, с. 310].

Серед населення ставлення до цієї теми та до людей з психічними розладами значно покращилася за останні роки. Згідно з дослідження Американської психологічної асоціації 2019 р, 86% людей вірять, що ментально хворі люди мають шанс на одужання та на повноцінне, щасливе життя [7].

Однак, третина опитаних (33%) погодилися з тим, що такі люди їх лякають та ще 39% зазначили, що поводитися б з кимось по-іншому, якби дізналися про їх ментальні проблеми. Приблизно 81 % погодилися, що почувались би комфортно в дружбі з людиною, що має психічний розлад, 51% у романтичних стосунках та 35% довірили б їм догляд за дитиною [7].

Однак ставлення до людей з ментальними проблемами багато в чому залежить від культурних, соціальних, релігійних та політичних чинників. Саме тому, в більш закритих країнах та культурах ситуація значно гірша. Наприклад, в сільських районах Китаю навіть медичні працівники (62,8%) мають упереджені установки щодо пацієнтів з психічними хворобами [4, с. 5]. В арабських країнах через поширені негативні установки люди уникають звертатися за кваліфікованою допомогою, боячись осуду [3, с. 2].

В Україні не так багато подібних досліджень. Одне з них було проведене в 2008 році Київським міжнародним інститутом соціології, яке було націлене на виявлення громадської думки щодо людей з психічними розладами. Було виявлено, що 84.7% чоловіків та 82.2% жінок відчувають співчуття до ментально хворих людей, 5.9% чоловіків та 13.2% жінок відчувають страх. В загальному 20% опитаних асоціюють людей з психічними хворобами з небезпекою. [5, с. 2].

У більш сучасному дослідженні щодо психічного здоров'я людей, які проживають у постраждалих від війни регіонах на сході України 2018 р, було виявлено, що 37,1% респондентів вважають звернення до спеціаліста ознакою слабкості, а 33,5% респондентів зазначили, що людей із розладами краще уникати, щоб не «заразитися». Хоча 41,1% опитаних розповіли б про ментальні проблеми близьким, 16,3% зазначили, що тримали б це в таємниці [5, с. 2].

Таким чином, незважаючи на значний прогрес у висвітленні цієї теми та ставлення громадськості до людей з психічними розладами, ситуація не є ідеальною та потребує подальшої роботи як суспільства, так і засобів масової інформації.

### Список використаних джерел:

1. Chen M., Lawrie S. Newspaper depictions of mental and physical health. *BJPsych bulletin*. 2017. Т. 41, № 6. С. 308–313. URL: <https://doi.org/10.1192/pb.bp.116.054775> (дата звернення: 16.09.2025).
2. Chen X. The effect of media representations and stigma on public perception of mental disorders from late 20th to early 21st century. *2021 4th international conference on humanities education and social sciences (ICHESS 2021)*. 2022. URL: <https://doi.org/10.2991/assehr.k.211220.106> (дата звернення: 05.09.2025).
3. Mental illness stigma as a moderator in the relationship between religiosity and help-seeking attitudes among Muslims from 16 Arab countries. *BMC public health*. 2023. Т. 23, № 1. URL: <https://doi.org/10.1186/s12889-023-16622-7> (дата звернення: 16.09.2025).
4. Mental illness-related stigma and its associated factors among primary health care professionals in rural China. *Frontiers in psychiatry*, 2025. Т. 16. URL: <https://doi.org/10.3389/fpsy.2025.1519527> (дата звернення: 16.09.2025).
5. Quirke E., Klymchuk V., Suvalo O., Bakolis I., Thornicroft G. Mental health stigma in Ukraine: cross-sectional survey. *Glob Ment Health (Camb)*. 2021. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34026241/> (дата звернення: 03.10.2025).
6. Saxena S., Funk M. K., Chisholm D. Comprehensive mental health action plan 2013–2020. *Eastern mediterranean health journal*. 2015. Т. 12, № 7. С. 461–463. URL: <https://doi.org/10.26719/2015.21.7.461> (дата звернення: 03.10.2025).
7. Survey: americans becoming more open about mental health. BioSpace. URL: <https://www.biospace.com/survey-americans-becoming-more-open-about-mental-health?> (дата звернення: 16.09.2025).
8. Zhang H., Firdaus A. What does media say about mental health: a literature review of media coverage on mental health. *Journalism and media*. 2024. Т. 5, № 3. С. 967–979. URL: <https://doi.org/10.3390/journalmedia5030061> (дата звернення: 16.09.2025).
9. Пінчук О. Психоедукація для медіа щодо травмоусвідомленої та екологічної журналістики під час війни. *Проблеми політичної психології*. 2025. Т. 17. URL: <https://doi.org/10.33120/porp-vol17-year2025-200> (дата звернення: 05.09.2025).
10. Чернявська Т. П., Гладуніна К. Ю. Формування нової культури психічного здоров'я в Україні: довіра, підтримка, трансформація. *Ментальне здоров'я*. 2025. № 2. С. 117–121. URL: <https://doi.org/10.32782/3041-2005/2025-2.19> (дата звернення: 05.09.2025).